

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น พยานหลักฐานต่างๆ มีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งไม่ว่าจะเป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ดังนั้น ในการดำเนินการเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ผู้ดำเนินคดีซึ่งอาจเป็นรัฐ โดยพนักงานอัยการ หรือผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ผู้ดำเนินคดีจะต้องพิสูจน์ความจริงด้วยพยานหลักฐานทั้งปวง ซึ่งคดีทั้งหมดที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลต้องมีพยานบุคคลมาสืบถึงข้อเท็จจริงตามที่โจทก์ฟ้อง ซึ่งนับได้ว่าพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐานที่มีความสำคัญมากและจะขาดเสียมิได้ในการดำเนินคดีอาญา เนื่องจากพยานบุคคลสามารถอธิบายเชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้ศาลเข้าใจได้ดีกว่าพยานหลักฐานประเภทอื่นๆ¹

ในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดนั้น บุคคลทุกคนมีหน้าที่ช่วยเหลือ ในการผดุงความยุติธรรมของประเทศโดยการเป็นพยานให้แก่รัฐ ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักสากลที่นานาอารยประเทศใช้กัน และจากหลักการนี้เองกฎหมายไทยจึงได้นำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 108² ซึ่งได้บัญญัติให้พยานที่ได้รับหมายเรียกโดยชอบจำต้องไป ณ สถานที่และตามเวลาที่กำหนดไว้ และหากผู้ใดได้รับหมายเรียกพยานแล้ว ไม่มาศาลก็จะมีผลผิด³ เว้นเสียแต่ว่า บุคคลนั้นจะมีเอกสิทธิ์ที่ได้รับยกเว้นไว้ตามกฎหมาย สำหรับกฎหมายของประเทศไทยให้เอกสิทธิ์แก่บุคคลที่เป็นพยานอยู่ 3 ประเภท คือ เอกสิทธิ์ของพยานที่ไม่อาจ

¹ จาก การให้ความร่วมมือเป็นพยานบุคคลในคดีอาญา : ศึกษากรณีสถานีตำรวจนครบาลลุมพินี (น. 14.15), โดย ลิขิต ถนอมเชื้อ, 2548, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 108.

³ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 170.

ออกหมายเรียกมาศาล⁴ เอกสิทธิ์ของพยานที่ไม่ต้องสาบานตน หรือปฏิญาณ⁵ และเอกสิทธิ์ของพยานที่ไม่ต้องมาเบิกความ⁶

เอกสิทธิ์ของพยานทั้งสามประการดังกล่าว แม้จะบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ก็สามารถนำมาใช้บังคับในคดีอาญาได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 บัญญัติให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้

เมื่อถือว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องให้ความร่วมมือกับรัฐในการให้การหรือเบิกความเป็นพยาน แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะอยู่ร่วมกันในครอบครัวด้วย ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัวในชีวิตครอบครัว ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights)⁷ และอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms)⁸

แม้ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่เล็กที่สุดแต่ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุด ด้วยเหตุนี้ ครอบครัวจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะครอบครัวเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนเบื้องต้น มีความรักความอบอุ่นใจ และมีความเชื่อมั่นอย่างบริสุทธิ์ใจต่อบุคคลในครอบครัว

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางท่านได้ให้ข้อสังเกตว่า หากให้มีเอกสิทธิ์แก่พยานเช่นนี้ ก็เท่ากับเป็นการขัดขวางต่อการค้นหาความจริงในคดี ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้กระทำความผิดอาจหลุดพ้น

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 106/1.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 112.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 106/1.

⁷ ข้อที่ 12 บัญญัติว่า “บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกกลั่นแกล้งและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิ หรือการกลั่นแกล้งดังกล่าว”

ข้อที่ 16 (3) บัญญัติว่า “ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคม และย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ”

⁸ อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ลงนามเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1950 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1953. จาก <http://conventions.coe.int>. สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2558

จากการลงโทษไปได้ แต่อีกทัศนะหนึ่งก็ค้านว่า หากมิให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย ผลของการถูกบังคับที่จะต้องให้การหรือเบิกความ หรือเปิดเผยการติดต่อข่าวสารที่เป็นความลับนั้น อาจก่อให้เกิดการหย่าร้าง ทำให้ครอบครัวแตกแยก โดยเฉพาะกรณีที่มีบุตรด้วยนั้นย่อมนำมาสู่สภาพบ้านแตกและสภาพแตกแยกทางด้านจิตใจ⁹ อันอาจนำไปสู่ปัญหาสังคมได้ เช่น การเกิดอาชญากรรม

ปัจจุบันศาลไทยยังคงรับฟังคำพยานที่ให้การหรือคำเบิกความของพยานที่เป็นคู่สมรสหรือญาติของผู้ต้องหาหรือจำเลยเช่นเดียวกับของพยานบุคคลอื่นๆ เพื่อลงโทษจำเลยได้¹⁰

หากพยานที่เป็นคู่สมรสหรือบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามหมายเรียกของพนักงานสอบสวนเพื่อให้มาให้อัยการมีความผิด¹¹ หรือกรณีที่พยานดังกล่าวมาตามหมายเรียกแล้วแต่ไม่ยอมให้อัยการต่อพนักงานสอบสวนมีความผิดเช่นเดียวกัน¹² ซึ่งตามกฎหมายแล้วพยานที่ถูกเรียกมานั้น ต้องให้การตามความเป็นจริง หากพยานบุคคลซึ่งเป็นพยานบุคคลในครอบครัวผู้ต้องหาให้การเท็จเพราะต้องการจะช่วยเหลือผู้ต้องหาพยานก็ย่อมมีความผิดตามกฎหมาย¹³

ส่วนปัญหาที่เกิดจากการที่ไม่ให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของจำเลยในชั้นศาล คือ เมื่อได้ฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว กฎหมายได้วางหน้าที่พลเมืองไว้โดยกำหนดให้มาเบิกความในศาล เมื่อได้รับหมายเรียกให้มาเป็นพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 108¹⁴ ในกรณีที่ศาลได้ออกหมายเรียกพยานซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวของจำเลยมาเป็นพยานฝ่ายโจทก์ให้การเป็นผลร้ายแก่จำเลยนั้น ทำให้พยานเกิดความรู้สึกไม่อยากมาตามหมายเรียก แต่ถ้าหากไม่มาตามหมายเรียกพยานก็มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 170¹⁵ และศาลออกหมายจับได้ หรือในกรณีที่พยานมาศาลตามหมายเรียกแล้วหากขัดขืนไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามที่อาจมีผลทำให้จำเลยต้องรับโทษ พยานก็มีความผิด

⁹ จาก *อาชญาวิทยาและสังคมวิทยาพิศดาร (ตอน 1) อาชญาวิทยา* (น. 99), โดย สง่า ลีนะสมิต, 2513, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 2957/2532.992/2527, 2422/2531, 583/2491.

¹¹ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 168.

¹² ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 169.

¹³ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 172.

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 108.

¹⁵ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 170.

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 171¹⁶ นอกจากนั้นแล้ว ศาลอาจสั่งให้ลงโทษพยานนั้นฐานละเมิดอำนาจศาลได้

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่า หากหลักการพิจารณาและการสืบพยานต้องกระทำโดยบุคคลในครอบครัวของจำเลย เบิกความปรักปรำจำเลยหรือเปิดเผยการติดต่อข่าวสารที่เป็นความลับของจำเลยในชั้นพิจารณาของศาล ย่อมส่งผลกระทบต่อจิตใจของจำเลยที่มีต่อพยานอย่างแน่นนอน นอกจากนั้นประชาชนที่เข้ามาฟังการพิจารณาในศาลก็อาจมีญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวของพยานและจำเลยรวมอยู่ด้วย อาจก่อให้เกิดความคลางแคลงใจ สิ้นศรัทธาในความรัก ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ รวมถึงความรังเกียจในตัวพยานและจำเลยได้ และก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรงในครอบครัวได้

หากรัฐยังไม่ให้ความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุดของรัฐ เพราะผลที่ได้รับจากการรับฟังพยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการรับฟังพยานดังกล่าว เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกันแล้วพบว่า ผลที่รัฐได้รับคือการพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น อาจทำให้สถาบันครอบครัวแตกแยก ดังนั้น ผลที่รัฐได้รับย่อมไม่คุ้มค่ากับการที่รัฐจะต้องเสียหาย จึงมีความจำเป็นต้องหามาตรการหรือวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งทางกฎหมายมาช่วยคลี่คลายปัญหาเหล่านี้ให้ลดน้อยลง โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเป็นสำคัญ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์ขอบเขตอำนาจรัฐในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐาน และศึกษาถึงความเป็นส่วนตัวของการอยู่ร่วมกันในชีวิตครอบครัวที่ใช้อ้างต่อรัฐในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐาน
2. เพื่อหาหลักเกณฑ์แนวทางของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ถึงการให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย
3. เพื่อทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย

¹⁶ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 171.

4. เพื่อกำหนดรูปแบบและขอบเขตที่เหมาะสม สำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในการให้เอกสิทธิ์แก่พยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และมีความเหมาะสมในการนำมาใช้

1.3 สมมุติฐานการศึกษา

จากการศึกษาการให้เอกสิทธิ์แก่พยานบุคคลที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์กับซีวิลลอว์ พบว่า มีการให้เอกสิทธิ์แก่พยานบุคคลที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย ยกตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี จึงเกิดสมมุติฐานขึ้นว่า หากมีการกำหนดให้เอกสิทธิ์แก่พยานบุคคลที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย น่าจะเป็นประโยชน์แก่รัฐมากกว่าการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทบทวนแก้ไขปรับปรุงหลักกฎหมายเกี่ยวกับการให้เอกสิทธิ์แก่พยานบุคคลที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้มีความเหมาะสมต่อไป เพราะความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้นถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์อย่างหนึ่งในสังคม คุณค่าของสังคมจึงมีความสำคัญมากกว่าการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานที่ไม่คำนึงถึงความสงบสุขของครอบครัว อันเป็นสถาบันพื้นฐานแห่งแรกที่สำคัญยิ่งของมนุษย์ในสังคม

1.4 วิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ทำการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมหลักการจากบทบัญญัติของกฎหมายทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเอกสิทธิ์ของพยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย อาทิ หนังสือคำรกรกฎหมาย คำพิพากษาของศาล บทความ หนังสือวารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย รวมทั้งข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ และประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ได้ทำการศึกษาเอกสิทธิ์ของพยานที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยขอบเขตของการศึกษานั้นเริ่มจากประวัติความเป็นมาของหลักการนี้ หลักการทั่วไป แนวความคิดของประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ ซึ่งเกิดจากการที่พยานได้รับหมายเรียกให้มาเป็นพยานฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นบุคคล

ในครอบครัวเดียวกัน นำมาวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้นและสอดคล้องกับหลักการสากล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการให้เอกสิทธิ์แก่พยานบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือจำเลย
2. ทำให้ทราบถึงแนวความคิดของอำนาจรัฐในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐาน และแนวความคิดของความเป็นส่วนตัวของการอยู่ร่วมกันในชีวิตครอบครัว
3. ทำให้ได้แนวทางการให้เอกสิทธิ์แก่พยานบุคคลที่เป็นบุคคลในครอบครัวของผู้ต้องหา หรือ จำเลยมาปรับใช้ในประเทศไทย